

JOHANA OŽVOLD / 15. 11. 2018

Anna Kryvenko: Zajímá mě téma osobní a historické paměti

Anna Kryvenko je filmová režisérka, střihačka a fotografka. Narodila se v Kyjevě na Ukrajině a v Praze studovala v Centru audiovizuálních studií FAMU. Její filmy a performance byly prezentovány na festivalech Fluidum Festival, MFDF Ji.hlava, Intermedia BB (Slovensko), Visions du Réel (Švýcarsko) a jinde. Její film *Potichu jako kometa* vyhrál v roce 2014 Cenu za nejlepší experimentální akt na Famufestu. Následující snímek *Poslechnout horizont* získal Cenu za nejlepší český experimentální film na MFDF Ji.hlava v roce 2015. Celovečerní debut a zároveň absolventský film *Můj neznámý voják* bude promítnut v pondělí 19. 11. v 18 hodin v kině Ponrepo v rámci cyklu Paralelní kino.

Čemu ses věnovala na Ukrajině, než jsi odjela studovat na FAMU?

Do Prahy jsem původně přijela studovat divadlo. To, že jsem se nakonec rozhodla jít na katedru CAS, byla vlastně náhoda. V Kyjevě jsem předtím studovala pět let režii činoherního divadla. Na Ukrajině v té době se v rámci divadelního prostředí moc neexperimentovalo, zajímavé věci se tam začaly dít až v posledních letech. Prahu jsem navštívila během studií dvakrát v rámci praxe v divadle. Během praxe jsem občas chodila na nějaká představení v Disku na DAMU. Bavilo mě to, protože tady se dělo něco zajímavého. Když jsem dokončila školu v Kyjevě, tak jsem se přihlásila na DAMU do Prahy. Měla jsem v roce 2011 začít studovat magisterský program režie na Katedře alternativního a loutkového divadla, ale asi půl roku mi nechtěli dát vízum bez udání důvodů, tak se stalo, že jsem přijela do Prahy až v letním semestru. Během studií na DAMU mě začala v divadle hodně zajímat práce s videem. Skrze tento zájem o intermedialní tvorbu jsem se dozvěděla, že existuje CAS na FAMU. Rozhodla jsem se

tam přihlásit, přestože jsem vůbec nevěděla, co mě čeká.

Žiješ zde jako cizinka téměř deset let. Setkáváš se často s projevy xenofobie?

Po nějaké době ty situace přestaneš vnímat, ale přesto se doted' cítím divně, když třeba čtu v tramvaji knížku v azbuce. Lidé se k tobě hned začnou chovat stereotypně. Je to něco, co cítí všichni cizinci z Východu, když začnou mluvit ukrajinsky nebo rusky. Co se týče nějaké agresivní reakce, že by na mě třeba někdo řval, to se mi stalo jen u lidí starší generace, která žila v době komunismu a trpí averzí vůči Rusku nebo ruskému jazyku. Myslím, že reflexe okupace by měla probíhat už na jiné rovině, nejenom ve stylu, že nezapomeneme a budeme stále nadávat. Já ve filmu *Můj neznámý voják* používám paralelu současné situace na Ukrajině a tehdejšího Československa, ne proto, že by mi to přišlo stejné, ale protože chci něco vypovědět o pocitu jednotlivce: o vojákově, který někam musí jet, o člověku, který někde žije a díky politické situaci je postaven do úplně jiné pozice.

S tímto filmem se pro mě změnila jedna věc. Myslím, že jsem to téma zpracovala, jak bylo v mých silách, a díky tomu mám teď právo mluvit o roce 1968, protože o tom tématu vím víc než většina lidí v Česku. Změnilo se to, že už se nemusím bát nebo se stydět za svůj původ, že můžu otevřeně mluvit o projevech xenofobie.

Vnímáš nějaké podobnosti v mentalitě Ukrajinců a Čechů?

Stále se mluví o tom, jak je Ukrajina obětí ruské agrese a prezentuje se to, jako by to byl jediný problém, který máme. Přitom uvnitř Ukrajiny je problémů spousta: krade se a dějí se naprosto absurdní věci, ale o nich se v zahraničí vůbec nemluví. Všechno se pak díky tomu nahlíží z pozice oběti. Což je něco podobného, co vnímám i v Čechách – jsme stále oběťmi a utlačovanými a díky téhle rétorice zůstáváme pořád malými. Takže ta malost mi přijde společná vlastnost. Je jasné, že utlačovatel na tom nese hlavní vinu, ale myslím, že na vyrovnání se s tím musí nějak pracovat i druhá strana, strana oběti.

Film vznikl na půdě FAMU jako absolventský projekt, zároveň je to tvůj celovečerní debut. Mohla bys vysvětlit vývoj a genezi celého projektu?

Film jsem začala dělat v prvním ročníku magisterského studia. Myslela jsem si, že to udělám za rok, že to bude spíš čtyřicetiminutový film a že archivy zase někde

postahuju z internetu a víc to řešit nebudu. Ale k projektu jsem pak přizvala producenta Michala Kráčmera a ten vše začal řešit standardními cestami. Tak se i stalo, že ze středometrážního filmu jsme se posunuli k celovečerní stopáži. Během práce na filmu bylo náročné, hlavně pro Michala, vyřizování všech zahraničních smluv týkajících se archivů. To bylo ale způsobené tím, že jsem chtěla dělat film, který je ze šedesáti procent složený z archivních materiálů, a to stojí hodně peněz. Producent mi taky klidně mohl říct, že můžu použít jen deset minut archivních materiálů, ale to on neudělal a snažil se i pomocí různých koprodukcí zajistit vše tak, aby mi jako autorce vyšel vstříc.

Během vývoje filmu se různé věci posouvaly a měnily. Původně jsem si například nedokázala představit, že budu ve filmu i sama vystupovat. Chtěla jsem se tomu vyhnout, ale uvědomila jsem si, že když pracuji s formátem rodinného filmu, že bych tam měla sama vystoupit, protože ten příběh se bez toho nedá vyprávět.

Ve všech svých filmech pracuješ s různorodými archivními materiály. Liší se způsob, jak k nim přistupuješ ve filmu *Můj neznámý vojín* a ve tvých předchozích krátkých filmech?

Když jsem pracovala na studentském filmu *Potichu jako kometa*, tak se zrovna na Ukrajině odehrávaly ty největší věci a já jsem u toho nebyla. Chtěla jsem něco dělat, a tak jsem začala shromažďovat všemožné archivy a videa, které jsem kolem toho na internetu našla. Původně jsem neměla potřebu z toho dělat film, ale jak jsem to sbírala a stahovala, tak mi došlo, že se situace stává závažnější. Je to asi způsob, který mi nejvíce vyhovuje – sbírat různé útržky, které pak rozvíjím skrze asociace, jak obrazové, tak zvukové. Nedá se proto říct, že bych měla nějakou jasnou metodu práce. U filmu *Můj neznámý vojín* to už samozřejmě bylo jiné, protože jsem nepracovala sama, ale měla jsem střihačku i zvukaře, se kterými jsme film tvarovali společně.

Máš nějaké zdroje inspirace? Filmy? Knihy?

Nedosažitelný ideál je pro mě *Bez slunce* (Sans soleil, 1983) od Chrise Markera. Často o tomhle filmu přemýšlím, co se týče etického aspektu filmu, ale také co se týče práce s jazykem. Přestože pracuji jinak, je pro mě nesmírně inspirativní Martin Arnold, hlavně kvůli vizuální práci s materiálem. Mám ráda filmy Sergeje Loznici, ve kterých pracuje s archivy. Jsou extrémně pomalé a líbí se mi, jak se v nich citlivě pracuje se

zvukem. Taky mě hodně inspirovala ruská kniha *Paměti paměti* od Marie Stěpanovové. Autorka zde zpracovává rodinný archiv, skrze nějž ale řeší otázky mnohem širšího rámce: globální paměť, sovětskou paměť. Není to úplně jednoduché čtení, ale jelikož jsem v tomhle tématu byla dost zahloubaná, tak to pro mě bylo hodně přínosné.

Zajímá tě zkoumat paměť i skrze deníky?

Nejradši mám zápisky obyčejných lidí. V Rusku existuje webová stránka, která uveřejňuje všemožné formy deníkových zápisů: to, co lidé najdou doma a přinesou. Dá se tam vyhledávat podle roku a mě hrozně baví, co člověk může objevit o té době. Nejradši mám dětské deníky a na co se nejvíce napojuji, jsou samozřejmě devadesátá léta. Například v jednom mém oblíbeném zápisku malý kluk popisuje, jak se chce jít dívat domů na animované filmy, ale zrovna venku začnou projíždět tanky a maminka mu řekne, že musejí počkat na tátu. My víme, že se v tu chvíli rozpadá Sovětský svaz, ale ten kluk se chce koukat na animáky. V tom je to hrozně silné, protože pro něho v ten okamžik má animák větší váhu, než tanky na ulici. U deníků někdy stačí jednoduchý, suchý zápis, aby vyzněla síla události.

Zpracovááš ve svých filmech osobní témata na pozadí historických událostí.

Kombinuješ tak malé a velké dějiny.

Asi jo. Pro mě je vždycky otázka, jak pracovat s archivem a vůbec s těmi tématy, která nejsou úplně příjemná eticky. Zároveň tam nechci vkládat svůj politický názor, i když se tam vždy nějakým způsobem dostane. Když člověk pracuje s tak velkými tématy, tak je potřeba zaujmout nějaké stanovisko. Já se spíš zaměřuji na jednotlivé lidské osudy. Hlavní otázka je, jak zachovat ty pocitové věci, malé lidské dějiny, bez toho aniž by tam byl příliš výrazný politický názor. Chci ve svých filmech říci, že ve všech válkách lidé trpí stejně, že se opakují ty stejné mechanismy.

Co chystáš do budoucna? Budeš i v dalším filmu pracovat s archivy?

Určitě chci i nadále pracovat s archivními záběry. Je to způsob práce, který mi vyhovuje, protože mám nějaký materiál, který vznikl beze mě a to mi vlastně dodává jistotu. Určitě ale nechci používat jenom archiv, ale i něco sama natočit. Nemám to ještě úplně promyšlené, ale téma už vím. Zajímá mě vězení a trest smrti. Nechci už do filmu obsadit samu sebe, ale nevím, co se stane. Třeba budu zrovna sedět ve vězení a

pak bude vhodné, abych v tom filmu sama vystupovala (*smích*).

(Spolupráce na rozhovoru: Tomáš Vobořil a Matyáš Starý)